

Rozhodnutí Městského soudu v Praze ze dne 26.07.1962, sp. zn. 6 Co 350/62, ECLI:CZ:MSPH:1962:6.CO.350.1962.1

Číslo: 53/1962

Právní věta: K výkladu pojmu osoby odkázané výživou na usmrceného podle § 10 odst. 4 zák. č. 150/1961 Sb. Jde-li o náhradu škody, za niž odpovídá provozovatel letadla, platí o omezení jejího rozsahu ustanovení tzv. Varšavské úmluvy (úmluva o sjednocení některých pravidel o mezinárodní letecké dopravě, vyhlášená pod č. 15/1935 Sb.).

Soud: Městský soud v Praze

Datum rozhodnutí: 26.07.1962

Spisová značka: 6 Co 350/62

Číslo rozhodnutí: 53

Číslo sešitu: 6

Typ rozhodnutí: Rozhodnutí

Hesla: Náhrada škody, Náhrada škody v pracovním právu, Pracovní úraz

Předpisy: 150/1961 Sb. § 10

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Č. 53/1962 sb. rozh.

K výkladu pojmu osoby odkázané výživou na usmrceného podle § 10 odst. 4 zák. č. 150/1961 Sb.

Jde-li o náhradu škody, za niž odpovídá provozovatel letadla, platí o omezení jejího rozsahu ustanovení tzv. Varšavské úmluvy (úmluva o sjednocení některých pravidel o mezinárodní letecké dopravě, vyhlášená pod č. 15/1935 Sb.).

(Rozhodnutí městského soudu v Praze z 26. července 1962, 6 Co 350/62).

Žalobkyně se domáhala nároku na náhradu škody z titulu úmrtí svého syna, který tragicky zemřel při leteckém neštěstí. V žalobě tvrdila, že až do úmrtí tohoto syna, s kterým žila ve společné domácnosti, dostávala od něj 400,- Kčs měsíčně; kromě toho pobírala vdovský důchod 420,- Kčs měsíčně. Druhý její syn je nepodporoval, protože podporuje matku své manželky.

Žalobkyně se domáhala ve své žalobě nároku na náhradu škody jednak proti zaměstnavateli svého syna a jednak proti Čs. aeroliniím jako provozovateli letadla. Šlo o dva samostatné návrhy, opírající se o jiné důvody odpovědnosti. Jen v zájmu procesní ekonomie byly tyto návrhy spojeny v žalobě k společnému projednání.

Žaloba proti zaměstnavateli zamřelého syna žalobkyně byla pravomocně zamítnuta. Zbývalo tedy rozhodnout proti žalovaným Čs. aeroliniím.

Tento podnik navrhl zamítnutí návrhu. Poukázal na to, že případ nelze posuzovat podle ustanovení zák. č. 63/1951 Sb., resp. § 58 zák. č. 47/1956 Sb. o civilním letectví, ale podle tzv. Varšavské úmluvy (úmluva o sjednocení některých pravidel o mezinárodní letecké dopravě vyhlášená pod č. 15/1935 Sb.). Podle čl. 22 odst. 1 této dohody je odpovědnost při dopravě omezena na částku 125 000 franků za každého cestujícího, tj. na částku 59 700,- Kčs, a to včetně regresních nároků.

Obvodní soud pro Prahu 1 uznal co do základu žalobu opodstatněnou.

Městský soud v Praze rozhodnutí soudu prvního stupně potvrdil.

Z odůvodnění:

V daném případě jde o odpovědnost provozovatele letadla a o jejím omezení platí tzv. Varšavská dohoda, podle které je třeba případ posuzovat; této dohodě ustoupí podle zák. č. 243/1933 Sb. v případech, na které dopadá, i ustanovení zák. č. 63/1951 Sb., popř. občanského zákoníka (srov. Komentář dr. Heřman - dr. Mikan, Civilní letectví, Dopravní nakladatelství Praha, 1959, str. 177). Z textu čl. 21, 22 a zejména čl. 28 odst. 2 této dohody, odkazujícího na právní řád státu, na který byla žaloba vznesena, vyplývá, že aktivní legitimace k uplatnění nároků a rozsah nároků se neřídí právním řádem státu, kde došlo k škodné události podle právu obecného ustanovení § 48 zák. č. 41/1958 Sb. o mezinárodním právu soukromém, ale že aktivní legitimace k uplatnění nároků a rozsah nároků se řídí podle právního řádu státu, kde žaloba byla vznesena. Třebaže čl. 28 odst. 2 hovoří o tom, že právní řád státu, na nějž byla věc vznesena, platí pro řízení, nejsou tím míněny předpisy procesní, což je samozřejmé, ale předpisy hmotně právní. Je proto ustanovení čl. 28 odst. 2 oním předpisem, který má na mysli § 71 zák. č. 41/1948 Sb.

I když proto odpovědnost za škodu a rozsah odpovědnosti se řídí zásadně ustanoveními Varšavské dohody, platí jinak, pokud jde o atraktivní legitimaci k uplatnění nároku jakož i rozsah nároků v rámci daném Varšavskou dohodou, právní řád československý. Platí tu tedy podle § 7 odst. 1 zák. č. 63/1961 Sb. ustanovení obč. zákoníku, resp. - protože jde o pracovní úraz - ustanovení zák. č. 150/1961 Sb.

Podle § 16 odst. 2 zák. č. 150/1961 Sb. totiž, uplatňují-li se nároky na náhradu škody vzniklé pracovním úrazem proti jiné osobě, než proti zaměstnavateli, platí obdobně ustanovení §§ 5 až 14 a § 15 odst. 3 zák. č. 150/1961 Sb.

Výkladem ustanovení § 10 odst. 4 zák. č. 150/1961 Sb. se sice v případě žaloby žalobkyně proti zaměstnavateli jejího zamřelého syna zabýval již soud druhého stupně, ovšem tam šlo o žalobu proti jinému žalovanému. Nejde tedy o tutéž věc, ale o věc jinou, třeba formálně spojenou v jediném návrhu, s věcí již rozhodnutou. Proto tu také nedopadá ustanovení § 186 odst. 3 o. s. ř. o vázanosti soudu prvního stupně vysloveným právním názorem. Je proto třeba se věcí znovu zabývat, zejména když žalobkyně znovu tyto okolnosti zdůraznila.

Bylo již řečeno, že v daném případě je třeba aktivní legitimaci žalobkyně a rozsah jejich nároků (v rámci předpisů Varšavské dohody) posoudit, když šlo o pracovní úraz, podle § 10 odst. 4 zák. č. 150/1961 Sb. a nikoliv podle § 356 obč. zák.

Oba tyto právní předpisy jsou shodné v tom, že se pozůstalým, kteří byli odkázáni svou výživou na usmrceného, nahrazuje to, co jim ušlo. Ustanovení § 10 odst. 4 zák. č. 150/1961 Sb. vytyčuje navíc podmínku, že výživu těchto pozůstalých není možno jinak dostatečně zabezpečit.

Je otázka, jaký význam tento dovětek má a jaké omezení může znamenat. Ponechá-li se stranou případ, kdy výživu lze zajistit z vlastního majetku nebo výdělkem pozůstalé osoby, zbývá zabývat se případy, kdy výživu lze zajistit plněním jiných osob. Není myslitelné, že by se zde pomýšlelo na osoby, které nemají zákonnou nebo smluvní povinnost platit výživu nebo jinou úplatu jí na roveň postavenou, protože by se pak výživa pozůstalé osoby přenechala dobré vůli takových plátců. To není samozřejmě dobře možné. Zákon zde tedy mohl myslet jen na osoby, které vůči pozůstalé osobě mají vyživovací povinnost, založenou v zák. o právu rodinném, nebo povinnost k podobnému plnění založenou na zákoně nebo smlouvě. Pokud jde o vyživovací povinnost jen v poměru k nezletilým dětem, jsou rodiče povinni plnit výživu podle poměru svých možností a schopností bez omezení, zda jsou děti v nouzi. V jiných příbuzenských vztazích je však vyživovací povinnost mezi potomky a předky omezena na případy, kdy je oprávněná osoba v nouzi (ust. § 72 zák. o pr. rod.). To znamená, že zákon č. 150/1961 Sb. je třeba v ustanovení § 10 odst. 4 vykládat tak, že se k vyživovací povinnosti vůči pozůstalé osobě přihlíží jen potud, pokud jiné osoby na základě příbuzenského vztahu tuto povinnost mají a jen dále potud, pokud pozůstalá osoba je v nouzi. Kdyby se přihlíželo jen k možnostem těchto osob výživou povinných a kdyby se jejich povinnost rozšiřovala nad stav nouze, šlo by jednak o novelizaci § 72 zák. o pr. rod., jednak by se povinnost k náhradě škody přenášela ze škůdce na rodinné příslušníky. Nad rámec stavu nouze zákon tedy povinnost osob jinak k výživě povinných nerozšířil a rozšířit nemohl. Zákon pak zajisté nepomýšlel, aby náhradu škody při pracovním úrazu místo škůdce hradil někdo, kdo úraz nezavinil, a kdo ani s pracovním poměrem, v jehož souvislosti došlo k úrazu, neměl co společného. Tím by přenášel riziko podnikání z podniku na rodinné příslušníky zemřelého, což by byl sotva udržitelný důsledek. Jest proto mít za to, že zák. č. 150/1961 Sb. neuložil osobám jinak výživou povinným více povinností, než kolik by tyto osoby měly v těch případech, když by se nejednalo o pracovní úraz.

Žalobkyně měla a má, jak bylo zjištěno, vdovský důchod ve výši 420,- Kčs. Nelze proto říci o ní, že by byla v nouzi. Nouzí se totiž rozumí takový stav oprávněné osoby, v němž nemá žádný, nebo dostatečný zdroj, ze kterého by mohla uspokojovat své nezbytné osobní potřeby. Při důchodu 420,- Kčs o takém stavu hovořit nelze. Proto k žalobkyni neměl vyživovací povinnost ani její zesnulý syn. Proto také v daném případě není třeba uvažovat majetkovou a výdělkovou situaci druhého syna žalobkyně.

Na tom nemůže ničeho měnit ani znění ust. § 14 odst. 2 vyhl. č. 7/1962 Sb., podle kterého, jestliže výživu pozůstalých mohou zajistit též osoby, které mají vůči pozůstalým vyživovací povinnost, se poskytne náhrada jen do výše odpovídající částce, kterou by zemřelý byl povinen pozůstalým poskytovat. I zde platí, že vyživovací povinností se může rozumět jen případ, kdy u pozůstalých jde o stav nouze, protože tu jinak vyživovací povinnost není. Znění ustanovení cit. vyhlášky pak míří patrně na případy, kdy osoba, jež dosud výživu poskytovala, neměla zákonnou vyživovací povinnost, ale povinnost založenou na jiném právním důvodu; jinak by totiž toto ustanovení nemělo smyslu (viz zejména slůvko též).

Jde tedy o to vyložit pojem, kdy je kdo výživou na druhého odkázán.

Především je třeba říci, že odkázanost ve smyslu § 10 odst. 4 zák. č. 150/1961 Sb., resp. § 356 obč. zák. nemá vůbec co společného s pojmem odkázanosti podle § 21 odst. 5 zák. č. 55/1956 Sb., kdy jde o jednu z podmínek vdovského důchodu rozvedené manželky. Zde totiž pojem odkázanosti, jak je soudy vykládán, se rozumí naprostá hospodářská závislost na plnění ze strany býv. manžela, tj. takový stav, kdy toto plnění bylo nutné k holé existenci rozvedené manželky. Jestliže se takto vykládá pojem odkázanosti pro účely soc. zabezpečení, je třeba vzít v úvahu, že tam jde o poskytování důchodu ze státních prostředků bývalé manželce po rozvodu manželství, a to případně vedle vdovského důchodu druhé manželky. Naproti tomu podle zák. č. 150/1961 Sb., resp. § 356 obč. zák. jde o náhradu škody proti škůdci. Situace je tedy zcela jiná a proto jsou i jiná vykladací pravidla pro zdánlivě stejný text zákona.

Dále je třeba vypořádat se s tím, zda je nějaký rozdíl mezi odkázaností výživou a stavem nouze. Předem je třeba poznamenat, že slova „odkázanost na výživu“ v těchto ustanoveních jsou především předpisem o aktivní legitimaci, neboť má se jimi vyjádřit obecně to, že nároky ve zmíněných ustanoveních uvedené mohou vznést jednak osoby, které mají nárok na výživu ze zákona, jednak osoby, které sice tento nárok nemají, ale kterým výživa od zesnulého byla prakticky poskytována (sourozenci, vzdálení příbuzní atd.). Současně jsou však tato slova vyjádřením určitého omezení, protože by nebylo slučitelné s požadavky socialistické zákonnosti, aby povinný, třebaže škodu způsobil, platil náhradu škody osobám, které sice úmrtím škodu utrpí, ale jejichž slušná existence se odpadnutím plnění ze strany zesnulého valně nezmění.

Pojem nouze ve smyslu § 73 zák. o právu rod. a pojem odkázanosti ve smyslu § 10 odst. 4 zák. č. 150/1961 Sb. je tedy něco zcela jiného; kdežto stavem nouze, jak již bylo řečeno, se rozumí stav oprávněné osoby, v němž nemá žádný nebo dostatečný zdroj, ze kterého by mohla uspokojovat své nezbytné osobní potřeby, stavem odkázanosti na výživu se rozumí nejen stav nouze (což je samozřejmě), ale i takový stav, kdy oprávněná osoba byla odkázána na plnění zesnulého do té míry, aby jí byl zaručen slušný životní standart. Není na místě tato slova vykládat příliš restriktivně. Vždyť nelze přehlédnout, že jde o náhradu škody proti škůdci, že tyto oprávněné osoby skutečně škodu trpí (srovnáním stavu před úmrtím a po úmrtí) a že podle základního pravidla o tom, jak se nahrazuje škoda, platí, že má být pokud možno restituován původní stav; protože restituce in natura není možná, měl by být restituován v penězích (§ 354 obč. zák.). Jiná finanční restituce není samozřejmě možná, protože by mohlo docházet k bezpracným ziskům zpravidla z veřejných prostředků, takže je nutná redukce na zajištění slušného životního standartu.

Jde o to, zda vdovský důchod, který ke poskytování žalobkyni, jí zajišťuje takový standart, odpovídající pokud možno dosavadnímu stavu. I když je nesporné, že vdovský důchod 420,- Kčs není jistě nejmenší, přece jen nelze říci, že by osaměle žijící osoby, která si musí platit všechny náklady (ubytování, osvětlení, otop, ošacení, strava, kulturní potřeby), šlo o částku, která by úhradu všech zmíněných potřeb v plném rozsahu zajistila. Uveřejněné rozhodnutí (čís. 56/1960 sb. rozh. čs. soudů) není s tímto stanoviskem v rozporu. Žalobkyně samozřejmě při svém stáří pracovat již nemůže. Nelze pak v této souvislosti nepoukázat na praxi národních výborů (komisí soc. zabezpečení), které v rámci doplňkové péče podle § 64 zák. č. 55/1956 Sb. při takovém důchodu poskytují takovým osobám zlevněné stravování za 1,50 Kčs denně (čili příplácejí jen při nedietním stravování 2,80 Kčs za 1 oběd denně) a přispívají jim na větší výdaje (nákup uhlí, vymalování bytu, nákup šatů) ještě jednorázovými plněními.

Je-li tomu tak, pak nelze o žalobkyni říci, že by nebyla výživou odkázána na zesnulého. Pak ovšem má nárok na plnění toho, co jí smrtí zesnulého uchází.

Soud zjišťuje z výslechu žalobkyně v souvislosti s výslechem jejího druhého syna jako svědka, jakož i z výměru o vdovském důchodu, že žalobkyně odvoděla v r. 1936, že nakonec pobírala vdovský důchod 420,- Kčs měsíčně, že jí až do r. 1950 podporoval její druhý syn, který začal dříve vydělávat, od r. 1951 pak zemřelý, který byl tehdy lékařem v Liberci. Jmenovaný poukazoval matce pravidelně 200,- Kčs měsíčně, když se pak v r. 1958 rozvedl a žalobkyně se přestěhovala k němu do Liberce, aby mu vedla domácnost, poskytoval jí nadále 200,- Kčs měsíčně, dále bezplatné ubytování a kromě toho za její práci, kterou v jeho domácnosti vykonávala, jí platil 200,- Kčs. Druhý syn jí od té doby nepřispíval. Je tedy nepochybné, že žalobkyni smrtí jejího syna uchází oněch 200,- Kčs, kterýmžto obnosem zesnulý syn nadlepšoval její vdovský důchod. Na druhé straně žalobkyni neuchází částka 200,- Kčs, která byla ekvivalentem za služby konané pro zemřelého syna, neboť tyto služby žalobkyně nyní nevykonává. Za ekvivalent těchto služeb je pak třeba pokládat i to, že zesnulý platil nájemné, otop, osvětlení a ostatní režii bytu, protože šlo o předpoklad výkonu těchto prací.

Lze proto mít za to, že žalobkyně byla částkou 200,- Kčs na zesnulého odkázána a že jí tato částka

synovou smrtí uchází. Žalobkyně by proto měla zásadně nárok na důchod v této částce. Protože však podle čl. 22 Varšavské dohody je celkové plnění žalovaného z titulu úmrtí jednoho cestujícího omezeno částkou 59 700,- Kčs a není dosud známo, jaké další nároky proti žalovanému z tohoto titulu budou vzneseny (jde zejména o regres zaměstnavatele, který patrně bude muset platit škody z titulu pracovního úrazu nezletilému synu zesnulého a regres SÚSZ), je výše nároku, čili prakticky doba trvání důchodu 200,- Kčs měsíčně, dosud neznámá a závisí na zjištění dalších okolností. Proto se soud omezil na mezitimní rozsudek a rozhodnutí o výši vyhradil rozsudku konečnému.

Městský soud se plně ztotožňuje s tímto názorem soudu prvního stupně. Je plně v souladu se socialistickou morálkou, jestliže syn, jehož příjem činí asi 2500,- Kčs, podporuje svojí matku, která pobírá důchod v částce 420,- Kčs měsíčně, částkou 200,- Kčs měsíčně; je plně v souladu se socialistickou morálkou, když syn takto poskytuje své matce přilepšení k jejímu vdovskému důchodu.

Z uvedených důvodů byl napadený rozsudek soudu prvního stupně potvrzen.

K věci je třeba dodat ještě toto:

Žalobkyně mohla podle čl. 28 Varšavské úmluvy vznést své námitky nejen v sídle žalovaného podniku, ale i na jiných místech uvedených v čl. 28 odst. 1, tedy zejména v Maroku. Tak by její nároky podle čl. 28 odst. 2 byly posuzovány podle marockého práva, tedy prakticky podle francouzského Code civil. Kdyby tak učinila, měla by patrně ještě další nároky, zejména nároky na náhradu všech materiálních škod.